

EVALUAREA RISCULUI ȘI MODUL DE DETERMINARE A PRAGULUI DE SEMNIFICAȚIE ÎN CADRUL AUDITULUI RAPOARTELOR FINANCIARE

Nelli AMARFII-RAILEAN, conf. univ., dr.,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Abstract: This article comes to define risk in auditing, describes the audit risk model and its component, and consider the impact of several factors on the assesment of acceptable audit risk and inherent risk. Also, the author is discussing the relationship of risks to audit evidence, and is presenting a model of misstatement estimation for planning phase in auditing.

Key words: audit risk model, assesment, inherent risk, audit evidence.

În procesul executării auditului rapoartelor financiare, auditorul trebuie să acumuleze dovezi de audit suficiente și adecvate pentru exprimarea opiniei sale asupra veridicității rapoartelor financiare ale clientului. Ca și orice activitate, activitatea de audit este supusă unui șir de riscuri care își au originea în interiorul sau exteriorul entității economice auditate.

Riscul de audit reprezintă riscul exprimării de auditor a opiniei de audit necorespunzătoare atunci când rapoartele financiare conțin denaturări semnificative.

Conform prevederilor S.N.A. 400 *Evaluarea riscului și controlul intern*, riscul de audit include trei componente: riscul inerent, riscul legat de control, riscul de nedescoperire.

Considerăm necesar de a defini fiecare din cele trei riscuri nominalizate.

Astfel, *riscul inerent* – predispoziția soldului unui cont sau unui grup de tranzacții către denaturări, care pot fi semnificative în mod separat sau cumulate cu denaturările altor solduri sau grupuri de tranzacții, în condițiile absenței politicii și procedurilor respective de control intern.

Riscul legat de control – denaturarea soldului unui cont sau unui grup de tranzacții, care poate fi semnificativă în mod separat sau cumulată cu denaturările altor solduri sau grupuri de tranzacții, să nu fie prevenită sau descoperită și corectată la timp de sistemele contabil și de control intern.

Riscul de nedescoperire – procedura de audit ce ține de esență să nu poată detecta o denaturare a soldului unui cont sau unui grup de tranzacții, care poate fi semnificativă în mod separat sau cumulată cu denaturările altor solduri sau grupuri de tranzacții.

Riscul inerent se evaluează în baza următorilor factori:

a) La nivelul rapoartelor financiare

Onestitatea conducerii:

- Experiența și cunoștințele conducerii, precum și modificările în componența acesteia pentru perioada auditată, de exemplu, lipsa de experiență a conducerii poate influența pregătirea rapoartelor financiare ale agentului economic.
- Presiuni neobișnuite asupra conducerii, de exemplu, circumstanțe sub presiunea cărora conducerea poate fi predispusă denaturării rapoartelor financiare: un număr mare de întreprinderi falite în ramură sau lipsa la agentul economic a capitalului suficient pentru continuarea activității.
- Caracterul business-ului agentului economic, de exemplu, învechirea potențială morală, din punct de vedere tehnologic, a producției și a serviciilor acestuia, complexitatea structurii capitalului, importanța părți-lor legate, precum și numărul de suprafețe de producție și așezarea lor geografică.
- Factorii care influențează ramura în care își desfășoară activitatea agentul economic, de exemplu, starea economiei și condițiile concurenței identificate prin determinarea tendințelor și coeficienților financiari, modificări în tehnologie, cerere de consum și practica contabilă, specifice ramurii respective.

b) La nivelul soldurilor conturilor și a grupurilor de tranzacții:

- Posturile rapoartelor financiare care pot fi expuse denaturărilor, de exemplu, posturile care au necesitat corectări în perioada de gestiune precedentă sau care sînt în cea mai mare măsură însoțite de determinarea estimărilor contabile.
- Complexitatea tranzacțiilor și altor evenimente care pot necesita asistența unui expert.
- Gradul aprecierii exprimată la determinarea soldurilor conturilor.
- Predispunerea activelor la pierderi sau abuzuri, de exemplu, activelor ce se bucură de cerere înaltă și care sînt ușor deplasabile, ca mijloacele bănești.
- Efectuarea tranzacțiilor neordinare sau complicate, în special, la sfîrșitul sau aproape de sfîrșitul perioadei auditate.
- Tranzacții care nu sînt supuse procedurii obișnuite de prelucrare.

Riscului legat de control se evaluează preliminar și reprezintă procesul evaluării eficienței sistemelor contabil și de control intern ale agentului economic în ceea ce privește prevenirea sau descoperirea și corectarea denaturărilor semnificative:

a) *Evaluarea preliminară* a riscului legat de control se efectuează la nivelul aspectului calitativ referitor la soldurile semnificative ale fiecărui cont sau referitor la fiecare grup de tranzacții semnificative.

b) *Evaluarea eficienței sistemelor contabil și de control intern* ale agentului economic se bazează pe testarea controlului intern de auditor care include:

- examinarea documentelor ce confirmă tranzacțiile și alte evenimente pentru obținerea dovezilor de audit despre faptul că sistemul de control intern funcționează în mod corespunzător, de exemplu, verificarea existenței autorizării pentru efectuarea tranzacției.
- înaintarea solicitărilor și observarea procedurilor de control intern care nu necesită documentare, de exemplu, identificarea executorului real și nu a celui desemnat fiecărei funcții.

Riscul nedescoperii se apreciază în funcție de mărimea riscului inerent și a riscului legat de control. Evaluarea riscului legat de control împreună cu evaluarea riscului inerent influențează caracterul, momentul de exercitare și volumul procedurilor ce țin de esență care se efectuează în scopul reducerii riscului de nedescoperire. La evaluarea riscului nedescoperirii se țin cont de:

a) caracterul procedurilor ce țin de esență, de exemplu, aplicarea testelor orientate spre părțile independente din exteriorul agentului economic și nu spre părțile și documentația din interiorul agentului economic sau folosirea testării detaliate suplimentar la procedurile analitice pentru atingerea obiectivelor anumitor compartimente de audit;

b) momentul de exercitare a procedurilor ce țin de esență, de exemplu, la sfârșitul perioadei auditate și nu la o dată intermediară;

c) volumul procedurilor ce țin de esență, de exemplu, folosirea unui eșantion mai mare.

Pragul de semnificație exprimă nivelul de importanță a informației. Informația se consideră importantă sau semnificativă, dacă omiterea sau denaturarea acesteia poate influența deciziile economice luate de utilizatori în baza rapoartelor financiare.

Cazuri de omitere sau denaturare a informației: dezvoltarea inadecvată sau incorectă a politicii de contabilitate, atunci când crește probabilitatea ca această dezvoltare să inducă în eroare utilizatorii rapoartelor financiare; nedezvoltarea informației referitoare la încălcările cerințelor actelor legislative și normative, atunci când crește probabilitatea ca aplicarea ulterioară a sancțiunilor din partea organelor de stat să înrăutățească considerabil activitatea agentului economic.

Denaturările sau omisiunile în sume relativ mici, cumulate, de asemenea, influențează semnificativ autenticitatea rapoartelor financiare. De exemplu, în cazul când există o eroare în procedura de închidere a conturilor la sfârșitul lunii, ea cauzează denaturări semnificative, dacă procedura se repetă în fiecare lună.

Caracterul semnificativ al informației identifică indicatorii sau posturile din rapoartele financiare la care auditorii trebuie să acorde o atenție sporită.

Pragul de semnificație se examinează și se stabilește la nivelul:

- rapoartelor financiare;
- soldurilor individuale ale conturilor;
- grupurilor de operațiuni economice;
- anexelor la rapoartele financiare.

Există o dependență inversă dintre caracterul semnificativ și riscul de audit: cu cât este mai mare nivelul de semnificație cu atât este mai mic riscul de audit și invers.

La planificarea auditului, auditorul în mod intenționat poate stabili un nivel de semnificație mai redus, decât cel ce se presupune a utiliza la evaluarea rezultatelor auditului. Aceasta poate fi întreprins pentru a micșora probabilitatea denaturărilor nedescoperite și pentru a garanta auditorului o rezervă de siguranță la evaluarea influenței denaturărilor descoperite în procesul auditului.

Evaluarea de auditor a caracterului semnificativ și a riscului de audit poate să difere la etapa planificării inițiale și la etapa evaluării rezultatelor procedurilor de audit. Aceasta poate avea loc din cauza schimbării circumstanțelor, precum și schimbării nivelului de informare a auditorului în rezultatul exercitării auditului. De exemplu, dacă auditul a fost planificat până la expirarea perioadei de gestiune, atunci auditorul poate doar pre-

supune rezultatul activității și situația financiară a clientului la sfârșitul perioadei de gestiune. Dacă însă rezultatele efective ale activității și situația financiară în baza rezultatelor perioadei de gestiune diferă considerabil de cele presupuse, atunci evaluarea caracterului semnificativ și riscului de audit se poate modifica.

La evaluarea autenticității rapoartelor financiare prezentate, auditorul trebuie să determine dacă totalitatea denaturărilor descoperite prin audit și necorectate are un caracter semnificativ. Dacă auditorul ajunge la concluzia că denaturările pot fi semnificative, el trebuie să examineze posibilitatea reducerii riscului de audit, prin extinderea volumului procedurilor de audit sau să solicite conducerii agentului economic corectarea rapoartelor financiare. Conducerea agentului economic poate manifesta dorința de a corecta denaturările depistate în rapoartele financiare, indiferent de cerințele auditorului.

Dacă conducerea agentului economic refuză să corecteze rapoartele financiare și dacă rezultatele procedurilor de audit extinse nu permit auditorului să formuleze o concluzie referitoare la faptul că totalitatea denaturărilor necorectate nu este semnificativă, auditorul trebuie să întocmească raportul auditorului modificat în conformitate cu S.N.A. 700 „Raport al auditorului asupra rapoartelor financiare”.

Dacă totalitatea denaturărilor necorectate, descoperite de auditor, se situează aproape de nivelul de semnificație, auditorul trebuie să determine dacă totalul denaturărilor nedescoperite și ale celor necorectate poate să depășească acest nivel. În așa fel, dacă totalitatea denaturărilor necorectate se situează aproape de nivelul de semnificație, auditorul trebuie să reducă riscul prin mărirea volumului procedurilor de audit sau să solicite conducerii agentului economic corectarea rapoartelor financiare privind denaturările descoperite.

La determinarea pragului de semnificație se utilizează o anumită bază de calcul în funcție de apartenența ramurală și tipul entității economice auditate (tabelul 1).

Tabelul 1

Baza de calcul a pragului de semnificație pentru sectoarele de activitate din economia națională

Sectorul de activitate/Tipul de entități economice	Baza de calcul a pragului de semnificație	Cota procentuală recomandată
A	B	C
Entitățile de producție și comerț	Venituri din vânzări	2%
Entitățile de transport	Valoarea medie a mijloacelor fixe	2%
Companiile de investiții	Profitul net al perioadei de gestiune	5%
Entitățile micului business	Valuta bilanțului	2%-6%
Entitățile economice nou-create	Capitalul propriu	10%
A	B	C
Entitățile economice cu o pondere considerabilă a cheltuielilor	Cheltuielile perioadei	2%
Entitățile cu o pondere considerabilă a datoriilor pe termen scurt	Datoriile pe termen scurt	5%-10%
Entitățile cu o pondere considerabilă a activelor curente	Active curente	5%-10%

Notă: În cazul când cotele procentuale recomandate variază într-un anumit interval (5%-10%), auditorul trebuie să ia în considerare următoarele aspecte:

- nivelul riscului de audit (se alege un procent mai mic în cazul când riscul este majorat);
- volumul activității agentului economic auditat (poate fi rezonabil de a alege un procent mai mic în cazul majorării volumului de activitate a clientului).

Pentru calcularea pragului de semnificație în calitate de bază de calcul se alege cea mai mare valoare dintre activele totale și veniturile totale (tabelul 2).

Tabelul 2

Determinarea pragului de semnificație

Baza de calcul (valoarea cea mai mare dintre activele totale și veniturile totale)		Pragul de semnificație
este mai mare decât	nu depășește	Suma + (cota procentuală x baza de calcul)
0	500 mii	0 + 5,5 %
500 mii	1 mln.	7 500 + 4,0 %
1 mln	5 mln.	17 500 + 3,0 %
5 mln	10 mln.	67 500 + 2,0 %
10 mln	50 mln.	117 500 + 1,5 %
50 mln	100 mln.	257 500 + 1,2 %
100 mln	500 mln.	457 500 + 1,0%
500 mln		957 500 + 0,9 %

Pentru determinarea pragului de semnificație, să presupunem că activele totale ale entității economice constituie 20 mln. lei, iar veniturile totale 15 mln. lei. Conform datelor din tabelul 2, se determină pragul de semnificație: $117\,500 + (20\text{ mln.} \times 1,5\%) = 417\,500$ lei. Prin urmare, 417 500 lei este suma ce reprezintă pragul de semnificație și se determină de auditor la etapa planificării auditului cu includerea ei în planul general de audit.

Următoarea etapă este determinarea erorii admisibile, care se stabilește în mărime de 75% de la pragul de semnificație și reprezintă o mărime unică pentru toate conturile verificate. Revenind la exemplul prezentat mai sus, determinăm suma erorii admisibile: $417\,500 \text{ lei} \times 75\% = 313\,125$ lei. Suma erorii admisibile se atribuie tuturor conturilor verificate, iar la nivel de cont se ia numai a treia parte din această sumă: 104 375 lei. Să admitem că entitatea economică auditată are următoarea structură a creanțelor (tabelul 3).

Tabelul 3

Structura creanțelor aferente facturilor comerciale

Nr. de facturi neachitate	Solduri în limitele, lei	Suma totală, lei	Ponderea, %
2	1 mln. – 2 mln.	2 300 000	49,25 %
5	150 mii – 1 mln.	1 280 000	27,41 %
80	mai puțin de 150 mii	1 090 000	23,34 %
87		4 670 000	100,00 %

Considerând suma de 104 375 lei ca fiind semnificativă pentru contul 221 „Creanțe aferente facturilor comerciale”, stabilim că auditorul va aplica proceduri detaliate tuturor obiectelor din primele două categorii, precum și unei părți din a treia categorie. În același timp, auditorul poate să decidă folosirea numai primelor două categorii, adică sumele ce depășesc sau sînt egale cu 150 000 lei, deoarece suma de 150 000 lei este mai mică decît eroarea admisibilă, și deci, chiar dacă vor exista anumite denaturări în sumele rămase, acestea nu pot influența asupra rapoartelor financiare. Această metodă de abordare este eficientă, deoarece permite auditorului să aplice proceduri detaliate numai la 7 facturi (2+5) și să obțină informație despre 76,66% din toate categoriile creanțelor comerciale în mărime de 3 580 000 lei ($2\,300\,000 + 1\,280\,000$).

Pe parcursul lucrărilor de audit, auditorul poate considera necesar de a modifica pragul de semnificație. Această decizie este determinată de influența mai multor factori (sistemul controlului intern, denaturări neașteptate, fraudă posibilă etc.) și este îndreptată spre minimizarea riscurilor cu care se confruntă auditorul în cadrul auditului rapoartelor financiare.

Bibliografie:

1. *Legea cu privire la activitatea de audit*, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 16 martie 2007 nr. 61 // Monitorul oficial al Republicii Moldova nr. 117-126 din 10 august 2007, <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=324828>;
2. *Standardele Naționale de Audit* // Monitorul oficial al Republicii Moldova nr. 91 – 93 din 29 iulie 2000, http://lex.justice.md/index.php?search=true¤t_page=1;
3. Codul privind conduita profesională a contabililor și auditorilor din Republica Moldova din 01 martie 2001, <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=313870>;
4. *Audit. O abordare integrată*/ Arens Alvin A., Loebbecke James K. Trad. Engl. – Chisinau, 2003;
5. Bodarev P. „Audit financiar”, Chișinău, 2003;
6. Нитецкий В., Кудрявцев Н., *Аудит предприятий. Методология аудиторской проверки финансово-хозяйственной деятельности предприятия*. Учебное пособие. – Москва, Дело, 1996;
7. Бычкова С.М., Газарян А. В., Ковалев В. В. и др. *Основы аудита*. под редакцией Соколова Я.В. - М. Бухгалтерский учет, 2000.